

UDDRAG FRA MARIE BREGENDAHL: 'EN DØDSNAT'

- SAGA, 1912. E-BOG, L&R, 2017

Uddrag 1: Lise tænker tilbage på sit besøg på Møllergården, hvor hun møder Kristian. s.162-169

Ja, som nu for Eksempel paa Møllergaarden!« udbryder Krestense.

»Okja, paa Møllergaarden!«

Og saa kommer de til at sidde og snakke om Madmoderens Veninde, den kække, dygtige Kone paa Møllergaarden, der for et Aars Tid siden var bleven kaldt bort paa lignende Vis, som - - naaja, som ogsaa andre kunde træffe at blive det, undviger de med et Sideblik hen til Smaapigerne, - kaldt bort fra en stor Børneflokk kort efter at have født sit sidste Barn til Verden. Og de talte videre om, hvor sørgeligt alting var gaaet paa Gaarden efter dette Dødsfald, hvordan Manden var bleven forfalden til Sviren og Sværmen og nu bestandig tumlede rundt paa Markedspladserne, handlede med Heste og Kvæg, hvad han ingen Forstand havde paa, satte mange Penge over Styr dérved og endnu flere ved Kortspil og Nattelevned. Imens maatte hans Børn drive om for Lud og Slud.

Tjenestepigerne, de havde, var daarlige og onde, gav Børnene Prygl og slet Mad og lod dem gaa i Skole med hullede Klær og Utøj paa Kroppen. For kort siden var saa Møllergaarden bleven solgt, for at den ikke helt skulde blive spillet og handlet væk, og Manden boede for Tiden helt alene med de mange Smaa i et lille skaldet Hus oppe ved Landevejen.

Okja, okja! - Saadan kunde det gaa, sukkede Pigerne, og de blev ved at sidde og smaasnakke saa stille og tungt.

- - Men om alt dette fra Møllergaarden vidste de fire Smaapiger, der sad og krykkede derhenne paa Brandstenen, god Besked. Ja, de havde endda Indtryk, der var langt stærkere og friskere end nogen af de Voksnes.

Det havde nemlig truffet sig saadan, at just den Dag, som Familjen var rykket ud af den store Møllergaard, var Lise bleven sendt derop med et Papir fra sin Far, en Meddelelse, der angik Vandingen dernede i Engene; og da hun var kommen derop, var den tidligere Ejer allerede flyttet bort. Men Dørene havde de Bortrejste ikke lukket efter sig. De stod aabne i en lang Række den ene bag den anden saa langt, det kunde ses.

Da Lise nu, dreven af sin Nysgerrighed, var gaaet ind i Huset og havde givet sig til at vandre rundt i de mange store, tomme Stuer, hvor Skridtene lød saa hule og dundrende og svarede igen i Ekko fra de nøgne, ramponerede Vægge og Bjælkelofterne, da stødte hun pludselig inde i et af de skrækelige tomme Rum paa Møllereens ældste Søn, den lille niaarige Kristian.

Han sad paa det bare Gulv i en Krog bag Døren og lænede sig op mod Væggen med Benene strakt lige ud fra sig.

Lise var bleven forskrækket og havde givet et stort Brøl fra sig, der havde skingret græsseligt gennem det gabende tomme Hus.

Men Drengen rørte sig ikke. Han så bare saa underlig fortabt op paa hende, og da hans Øjne tillige var noget kirtelsvage og betændte i Randene, bidrog ogsaa dette til hans sørgelige, forladte Udseende.

»Siddet du her!?« - Det varede noget, før Lise kunde faa noget sagt.

»Ja,« sagde Kristian og tog Øjnene til sig.

»Er du alene i hele Huset?«

»Ja,« det var han.

»Hvorfor er du det?«

»Min Far og de andre er jo flyttede fra mig.« Han klippede stærkt med de betændte Øjne, og Trækkene om hans Mund tog til at bæve.

»Hvorfor er du ikke ogsaa flyttet?«

»A skal jo tjen' den nye Mand, der kommer.«

»Hvad Tid kommer han?«

»Det ved A ikke.«

»Tror du i Dag?«

»Nej, vistnok ikke før i Aften.«

- Der var et Par Ruder i stykker i det ene af Stuens Vinduer, og dér hang et Par Pjalter, der var stukket i den ene Aabning og slaskede udenpaa Glaret. Det kunde ikke blive rart at sidde der, hvor Kristian sad, naar det begyndte at blive mørkt, fór det igennem Lises Tanker. - Den rustne Vindovn

derhenne i Krogen stod da ogsaa og gabte saa fælt med sine aabne Luger og krattede saa grimt i Gulvet med de klørede, knoklede Hjulben! - Huf! - -

»Har du ikke noget, du kan spise?« fortsatte hun noget efter sin Spørgen.

»Næj,« det havde han ikke.

»Hvorfor har du ikke det?«

»Aa, de havde jo saa travlt. - De glemte mig vel?«

»Naah - jah!« henkastede Lise. Hun syntes, det var ligesom det var saa svært at trække Vejret. - En Stund stod hun og overvejede, om hun ikke skulde gaa hjem og hente noget Mad til Kristian.

Men saa kom hun i Tanker om, at da maatte hun jo snakke med sin Mor om Sagen, og det kunde hun ikke. - Hun kunde ikke aabenbare dette for voksne Folk, - for Kristians Skyld kunne hun ikke.

Lidt efter satte hun sig ned paa Gulvet hos ham, hun kunde ikke taale at se, at han sad saa alene. - Men de kunde ikke ret komme til at snakke sammen. Det var bare saadan ligesom blevet mere kedsomt og ødeligt omkring dem derved.

- Da de havde siddet stille og tavse i nogen Tid, havde Lise i sin Beklemmelse foreslaaet, at de skulde gaa omkring i alle Stuerne og give sig til at raabe og synges og saadan noget. Det kunde da vistnok lyde svært kunstigt, nu her var saa tomt, mente hun.

Hun kunde ikke finde paa andet at sige.

Men Kristian undslog sig. Han havde prøvet det, sagde han, men det vilde han ikke gøre mere. Det kunde kanske nok være pudsigt lige en lille Tid; men naar En saa holdt op igen, saa blev der bare endnu mere gruselig stille, forklarede han.

Ja, det kunde ogsaa gerne have sin Rigtighed, indrømmede Lise. Og saa sad de igen i lang Tid ganske stille ved Siden af hinanden.

- Jamen vilde Kristian nu ogsaa hele Tiden blive ved at sidde der paa Gulvet? forsøgte Lise atter at faa lidt Underholdning i Gang.

Jo - oh! - Det troede han nok. Han svarede nølende og vendte Ansigtet bort.

»Tror du virkelig, du vil det?« trængte hun paa i sin Undren.

Saa vendte Kristian Hovedet og saå raadvildt og bedende op paa hende:

»Hvor skuld' A vel hellesens gaa hen?« spurgte han.

Og da tav Lise og slog Øjnene ned.

- Pjalterne derhenne i Rudehullet tog atter til at slaske rundt derudenpaa Vinduet, det trak i de opslaaede Døre, og der var et Par af dem, der stod og vikkede og knirkede og peb imellem saa sært grimt. Huf! - Huf!

Langt om længe havde Lise rejst sig. Hun maatte jo hjem til sin Far med Besked om Papiret. Men da hun bød Kristian Farvel, fik han igen dette graadsvangre, grimede Udtryk i sit kirteløjede Ansigt. Hun syntes næsten, han lignede det sølle graanæsede Vædderlam, der forgangent Aar havde faaet Pandeskindet flaaet paa Svenskharven.

- »Han har ingen Mor! - Han har ingen Mor!« var Lise kommen til at gaa og mumle, da hun gik ud af Huset fra Kristian.

Og under hele Hjemturen tænkte hun stadigt paa ham, som han havde siddet dér paa det bare Gulv med Blusen slaskende nedover den sammenklemte, slunkne Bug.

»Han er saa forladt! - han er saa forladt! - Han har ingen Mor! -han har ingen Mor!« - Dette blev hun ved at gaa og gentage, som en Remse eller en Versstrofe, paa hele Hjemvejen.

**Uddrag 2: Lise og de 3 andre piger henter mere linned på "Salen".
s.177-186**

"Baade Lise og Helga traadte straks tjenstvillige frem paa Gulvet, og ogsaa Kusinerne gjorde sig hurtigt beredte. Thi de følte alle, at det var for højtidelig og alvorlig en Stund til at vise barnagtig Vrangvillighed frem og til at opføre sig pjaltede.

»Vi kan godt gaa,« sagde de to Søstre og bød sig frem.

»Ja, lad vos kuns gaa,« sagde ogsaa de to Kusiner.

Saa gav man dem et tændt Tællelys i Haanden, aabnede Døren for dem - og de gik.

- Først kom de ud i en lang Korridor, der gik paa langs af Huset, og ved Siden af hvilken der til Gaarden var Spisestue, Dagligstue og et Par kontoragtige Herreværelser; og mod Havesiden var der Sovekammer, Børnekamre, Systue og Skolestue. Saa kom de til en Forstue, der var saa stor, at den snarere maatte betegnes som en Vestibule. Den strakte sig tværs over Huset i hele dettes Bredde, og der var ogsaa her en anselig og hel stilfuld Trappe, der førte op til de mange Gæsteværelser og Loftsrum ovenpaa. Mange smukke Gevire prydede Væggene tilligemed et gammeldags, sjældent Spejl og et stort Ur med et meget kunstfærdigt Slagværk.

Saa kom der atter en Korridor paa langs, hvorfra der førte Døre til et Par halvtomme, pulterkammeragtige Havestuer og til et større Gaardværelse, man kaldte »den røde Stue«, nu mest benyttet til Lagerrum for Korn, eller Foraar og Efteraar, naar Hedemarkens store Faareflokk blev klippede, til Opbevaring af Ulden.

Først her for Enden af denne Korridor naaede de endelig til »Salen«.

At Smaapigerne var ilde til Mode ved en saadan Vandring og i denne nat, er let at fatte. Selv ved højlys Dag kunde der være uhyggeligt nok i disse endeløse, skumle Korridorer med Døre paa Klem ind til alle de sære forrevne, halvtomme Rum og med det store Slagurs Kirkeklokkeslag drønende og rungende over sig; - hvormeget mere da i denne mørke og tunge Nattetime.

Og under deres Færd deroppe paa »Salen«, mens de maatte gaa rundt og prøve Nøgler, hive i genstridige Skabsdøre og aabne tunge, jernbeslaaede Kistelaag, - nej, det var heller ikke hyggeligt.

Til alle Sider de hvide, næsten helt usmykkede Vægge, - baade til Gaarden, Gavlen og Haven store, smaarudede, utilhyllede Vinduer, som klamrede og larmede hver Gang et lille Vindstød stod paa, og udenfor, de store, susende Trækroner og de mange svajende og svinglende Buske, hvis uavede Grene hvert Øjeblik pikkede og puslede ind mod de klamrende Ruder. Snart kunde det lyde som en hastig, heftig Banken af én, der bad om at blive lukket ind, snart som en forfærdende Skraslen og Skuren, som ledte Tanken hen paa noget stort og tungt, der væltedes ind mod Muren og slæbtes forbi.

De turde ikke godt se paa hverandre, som de trippede om deroppe; blege var de allesammen og skælvende og rystende. Og saa haendte det, der skulde gøre Situationen end mere gribende for dem: Helga tabte Lyset. Det var ovre ved den store, jærnbeslaaede Kiste fra »Anno 1612«, Lise havde just fundet en hel Stabel af de Lagener frem, hun skulde udsøge, og stod med dem i Favnen, Helga skulde lukke Laaget efter dem; og da, som

hun med den frie Haand slog Kisten i Laas, kom Laaget til at røre ved Kanten af hendes Lysestage, Lyset faldt, og de stod alle i Mørke. Da var det, dér midt i Rædslen, at den Tanke flammede op i Lise, som siden, da hun kom til at gaa til Præsten, og da hun med Konfirmationen og Nydelsen af Nadveren fik de religiøse Spørgsmaal rigtigt levendegjorte i sit Sind, skulde komme til at volde hende den pinefuldste Tvivl og Uro og forfærdelige Grublerier:

Hvor vilde hendes Mor gaa hen efter Døden, - til Himlen eller til Helvede? Ja, hvis det nu gik saadan, at Lises Mor døde i denne Nat, var det da saa sikkert, at hun fik Vorherre bedt rigtigt om Syndernes Forladelse forinden? - Kunde man lide paa dette?

Det var jo ikke en Død, saadan som de fleste fik den, med lang Tids Sygdom og Forberedelser. Deres Mor havde ikke haft noget Sygeleje, hun havde ikke talt om, at hun skulde til at forlade sin jordiske Sysse. Desuden vilde hun slet ikke dø, - nej, efter hvad der var bleven fortalt derude i Køkkenet, havde hun jo hele Tiden bedt og bedt, at man ikke maatte lade hende dø, men at hun maatte blive ved at leve i sit Virke og med sine Børn.

Men hvordan var det mon saa med hende nu? - havde hun da nu faaet bedt rigtigt til Vorherre, faaet »omvendt« sig?

Og hvis ikke.

Ja, hvad var det, Folkene havde siddet og snakket om nu for lidt siden dernede i Køkkenet, - hvad var det Stine Høstkone saa klart havde fortolket og saa indgaaende skildret: Man gik til Helvede!

Jaja! - Djævelen tog En, og man skulde i al Evighed brænde i Helvedes gloende Ildsluer!

Aa-aah! gik det som fortvivlede Støn igennem Lises Bryst, javelsaa, naar man ikke havde været vendt inderligt mod Gud i sin sidste Stund, saa blev man fortabt! - Og naar Moderen saa mindelig havde bedt om at slippe for Doktoren, fordi hun da frygtede, at hun ikke skulde leve, saa var vel ogsaa det et sikkert Tegn paa, hvor hun gik hen, hvis hun døde.

Thi Lise vidste jo fra Farmoderen, fra Røgter-Per, fra klog' Sine og den Slags Gamle, der gav sig af med at tale om Døden, at de tænkte paa den som noget rart, noget, man kunde længes efter; - men det var fordi, de vidste med Sikkerhed, at de vilde komme op til Himlen »op til Guds lyse Boliger«.

Dér skulde Moderen altsaa ikke.

Hun længtes ikke efter Døden. Hun frygtede den.

- Kusinerne stod og trak i Lise og klynkede om, at de skulde skynde sig at komme ned til de oplyste Stuer. De vilde ikke længere være heroppe i denne rædsomme »Salen«, hvor det knirkede og knagede, bankede og skruslede til alle Sider, og hvor hvert af deres Barneskridt formelig drønedes som Hovslag i det af dybe Kælderhvælvinger underhulede Gulv.

Men Lise var helt stivnet og kom ikke af Stedet. Endda hun stod med Favnen fuld af en altfor tung Byrde af halvklamme lagener, rørte hun sig ikke.

- Jo, naturligvis gik man til Helvede, naar ikke man havde omvendt sig retteligt, før man døde, gik det paany igennem hendes Tanker. Hun vidste det jo saa godt fra sin Børnelærdom, - Røveren paa Korset, han naaede det lige i rette Tid; men den rige Mand?

Nej, han »slog Øjnene op i Helvede, hvor han var i Pine«, stod der i Bibelhistorien.

Og for Lises Sind og Fantasi, der i denne Nat var saa vibrerende følsomme, dukkede der Syner op, i hvilke hun saá dette Helvede, hvis gloende Ildovne flammede og luede uden at slukkes, - flammede og luede til evig, evig Tid!

Hun havde en Nat været inde i Fyrhuset ved et Teglværk, følt den brændende, sviende Hede, der var, og set Folkene rage op i de seks gloende Ovmundinger, ud af hvilke Flammerne stod i én gnistrende og svovlende Brandglød.

Saadan omtrent saá der vel ud i Helvede?

Og da hun nu i det samme kom til at støde sit ene Øje mod en fremspringende Kant paa det store, hollandske Skab - ikke saa det gjorde ondt, men dog saa hun en lille Tid maatte holde sine Øjne lukkede - da saá hun tydeligt sin Mors store, tunge Legeme synke ned i et saadant flammende Baal, - synke, synke, pines, oh! pines og vride sig, mens Ansigtet blev ildrødt og opsvulmet og næsten helt ukendeligt - saadan som hun havde set det i et Glimt i Aften, da Moderen vred sig i Fødselsveer, og hendes Mund var fortrukken i Smerte og Graad og Skrig.

«Lad vos dog gaa, Lise! - Lad vos dog gaa ned!» klynkede Kusinerne. De kunde ikke begribe, hvorfor hun dog stod dér og ikke var til at rokke af Stedet.

»Vi skuld' jo ogsaa stræb',« forklarede Elsbet. »Vi skuld' jo skynd' vos aa komm' ned.«

»Ja,« svarede Lise. »Jah!« Men Ordene kom ligesom langt borte fra, og hun blev alligevel staaende uden at flytte sig.

Hun følte det, som havde hun Bly i Benene, Bly i Øjenlaagene og alle Vegne. - Eller var det Ild?

Kna - kna - knak! pikkede det henne paa Ruderne ud til Haven. Det var vel Rosenbuskene, der stod og bankede paa; men det lød imellem saa taktfast, som var det en Menneskekno.

Udenfor Gavlvinduet stod der nogle Syrénbuske med rigeligt blødt Løv. Her kunde Grenene naa at svøbe henover Ruderne, saa det lød som slæbtes et tungt Kjoleslæb forbi.

Og saa det hule Drøn fra Gulvet blot de flyttede Fødderne!

»Men saa kom da, Lise! - Aa kom da - kom!« tiggede de andre igen.

»Ja, hvorfor vil du da ikke gaa med vos ned?«

«Jah!« svarede Lise hen i Vejret. - Hun kunde faktisk ikke flytte sig af Stedet.

Først da Kusinerne gav sig til at græde helt hulkende og i deres Fortvivlelse tog fat i Lise og trak af med hende, kom de alle fire til ramlende fremover det drønende Salsgulv og ned igennem de lange, mørke Korridorer.

- Men paa Vejen ned mod Køkkenet slap Helvedstankerne dog deres Tag i Lise.

Hun kom pludselig til at huske paa, at de vist ikke havde faaet Haandklæder nok med ned. De var jo ikke bleven helt færdige med at tage Tøj frem, da Lyset slukkedes.

Sæt de skulde op paa »Salen« én Gang til, gyste det igennem hende. Denne Tanke var der vel ingen Hygge i; men i denne Stund virkede den dog som en Befrielse.

